



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Davida Hipšra a soudců JUDr. Tomáše Foltase a Mgr. Lenky Krupíčkové v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 28. 4. 2021, č. j. 9 A 30/2021 - 10,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I.

[1] Podanou žalobou se žalobce domáhal ochrany proti nečinnosti žalované, kterou spatřoval v tom, že žalovaná do dne podání žaloby nevyřídila jeho žádost podle § 2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o svobodném přístupu k informacím“), o informace o činnosti žalované. Žalobce v žalobě rovněž požádal soud o osvobození od soudních poplatků a navrhl, aby mu byl ustanoven zástupce.

[2] Městský soud usnesením ze dne 28. 4. 2021, č. j. 9 A 30/2021 – 10, zamítl žalobcovu žádost o osvobození od soudních poplatků i jeho návrh na ustanovení zástupce. Poukázal přitom na to, že žalobce vede značné množství obdobných sporů, které se nikterak nedotýkají jeho životní sféry, nýbrž jsou projevem jeho zájmu o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Městský soud konstatoval, že žalobce je plně oprávněn takové spory vést, není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů za žalobce nesl stát formou osvobození od soudních poplatků. Vzhledem k tomu, že městský soud dospěl k závěru, že žalobce nesplňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků,

nebylo možno vyhovět ani návrhu žalobce na ustanovení zástupce, neboť nebyla splněna jedna ze dvou zákonem stanovených podmínek.

II.

[3] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) napadl usnesení městského soudu kasační stížností. Podle jeho názoru je odůvodnění napadeného rozhodnutí nezákonné, dehonestující a zamezuje stěžovateli přístup k soudní ochraně. Navíc prokazuje diskriminační přístup k vězněným osobám se zdravotním postižením. Stěžovatel proto navrhl, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Současně také navrhl, aby Nejvyšší správní soud věc přikázal k projednání a rozhodnutí jinému senátu městského soudu. Stěžovatel současně kasační stížnost spojil se žádostí o osvobození od soudních poplatků.

III.

[4] K žádosti o osvobození od soudních poplatků Nejvyšší správní soud uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského (zde městského) soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, publ. pod č. 3271/2015 Sb. NSS). Usnesení o neosvobození od soudních poplatků a neustanovení zástupce je nepochybně právě takovým procesním rozhodnutím. Soud proto zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost nepožadoval, neboť stěžovatele poplatková povinnost netíží. Žádost o osvobození od soudních poplatků pro řízení o kasační stížnosti považuje tedy Nejvyšší správní soud za bezpředmětnou, a proto o ní nerozhodoval.

[5] Nejvyšší správní soud poté posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.).

[6] Kasační stížnost není důvodná.

[7] Nejvyšší správní soud předesílá, že o kasačních stížnostech téhož stěžovatele v obdobných věcech již opakovaně rozhodl (viz např. aktuální rozsudky ze dne 17. 5. 2021, č. j. 3 As 109/2021 – 15, ze dne 20. 5. 2021, č. j. 4 As 114/2021 – 21, ze dne 28. 5. 2021, č. j. 5 As 112/2021 – 19, a ze dne 1. 7. 2021, č. j. 9 As 127/2021 – 13), v nyní posuzované věci přitom neshledal důvod odchytil se od dříve vyřčených závěrů.

[8] V posuzované věci brojí stěžovatel proti zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků a návrhu na ustanovení zástupce z řad advokátů.

[9] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je uvedeno, že [ú]častník,

pokračování

který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.

[10] Z citovaného ustanovení vyplývá, že pro přiznání částečného osvobození od soudních poplatků musí být splněny následující podmínky: účastník řízení požádal o osvobození, jeho návrh není zjevně neúspěšný a doložil nedostatek příjmů. Pro přiznání osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu musí navíc existovat zvláště závažné důvody (srov. usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 22. 5. 2014, č. j. 7 As 68/2014 – 50). Smyslem a účelem osvobození od soudních poplatků je ochrana nemajetného účastníka řízení před odepřením přístupu k soudu.

[11] Účelem osvobození od soudních poplatků naopak není „odbřemenit“ nemajetné účastníky řízení ve všech soudních sporech, tedy ani v těch, které tito účastníci opakovaně a soustavně vyvolávají a které nemají zjevný dopad do jejich životní sféry. Jak totiž zdůraznil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, publ. pod č. 2601/2012 Sb. NSS, na který odkázal již městský soud, charakter vedeného sporu je nutno důkladně zvažovat s ohledem na zabránění zneužití institutu osvobození od soudních poplatků. Nejvyšší správní soud dospěl k závěru, že „[i] když účastník je nemajetný, takže by zásadně bylo namístě přiznat mu osvobození od soudních poplatků (§ odst. 3 s. ř. s.), může mu soud výjimečně toto dobrodiní odepřít, a to zejména pro povahu sporu či sporů, které účastník vede. O výše uvedený případ se může jednat, vede-li účastník s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, které často pokračují jako spory soudní, a přitom nejde o spory mající vztah k podstatným okolnostem účastníkovy životní sféry (netýkají se, a to ani nepřímě, účastníkova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí, nýbrž jde o spory vyvolané účastníkovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí)“. V souvislosti s právem na poskytnutí informace, o něž se jedná též v posuzované věci, dále kasační soud konstatoval, že „[j]udikatura Nejvyššího správního soudu setrvale vychází z toho, že široce pojatý svobodný přístup k informacím ve veřejné sféře je jednou z nejefektivnějších cest k transparentci veřejné moci, k její všestranné, účinné a kontinuální veřejné kontrole a jedním z nástrojů snižujících možnosti jejího zneužívání. Na druhé straně však nelze přehlédnout, že kverulanti, zjevně šikanózní, či dokonce pracovní kapacitu orgánů veřejné moci z různých důvodů cíleně paralyzující výkon tohoto práva může mít významné negativní důsledky, které za určitých okolností mohou popřít dokonce i smysl a účel práva na svobodný přístup k informacím. Jedním z nástrojů, jak zabránit zneužívání tohoto práva, a tím i jeho diskreditaci v očích veřejnosti i orgánů veřejné moci, proto musí být i citlivá regulace nadužívání tohoto práva v případech výše uvedených. Taková regulace může se za určitých okolností dít i cestou výjimečného odepření práva na osvobození od soudních poplatků.“

[12] Regulační funkce soudních poplatků byla zdůrazněna např. též v rozsudcích Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2011, č. j. 6 Ads 76/2011 – 22, a ze dne

14. 11. 2012, č. j. 6 Ans 14/2012 – 11. V posledně uvedeném rozsudku Nejvyšší správní soud konstatoval, že „[n]přiznáním osvobození od soudních poplatků není proto stěžovateli upíráno právo na přístup k soudu v případě sporů ohledně jeho práva na informace, rovněž tím není zpochybňována jeho aktivní legitimace (neboť ta by byla řešena v usnesení o odmítnutí návrhu podle ustanovení § 46 odst. 1 písm. c/s. ř. s.), ale je pouze vysloveno, že pokud stěžovatel hodlá užívat svého práva na přístup k soudu takovým způsobem, že brojí všemi možnými prostředky proti jakémukoli úkonu správního orgánu bez ohledu na to, aby zvážil smysluplnost a důvodnost svého počínání, je na místě trvat na tom, aby se podílel na úhradě nákladů spojených s vedením takového sporu, které musí být státem vynaloženy, prostřednictvím hrazení soudních poplatků.“

[13] Výše nastíněná regulační funkce soudních poplatků mající za cíl omezit podávání neuvážených či svévolných (šikanózních) návrhů, vystupuje do popředí i v právě projednávaném případě. Nejvyššímu správnímu soudu je totiž z vlastní úřední evidence známo, že stěžovatel je nebo byl účastníkem téměř tří set řízení pouze před tímto soudem, v nichž převážná část se vztahuje k právu na přístup k informacím. V případě takto abnormálně zvýšeného zájmu stěžovatele o informace je nutné zvažovat jeho právo na informace a zájem na kontrole veřejné moci na straně jedné, na druhou stranu je však nutné přihlídnout ke smysluplnosti jednotlivých sporů a k neúměrným počtům žádostí stěžovatele o informace, které jsou schopny zahltit povinné subjekty podle zákona o svobodném přístupu k informacím (srov. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 2012, č. j. 6 Ans 14/2012 – 11). Při rozhodování o nepřiznání osvobození od soudních poplatků stěžovateli v posuzovaném případě podle Nejvyššího správního soudu převáží to, že žádost stěžovatele o informace se nedotýká podstatných okolností jeho životní sféry, tj. jeho majetku, životních podmínek apod. (neboť stěžovatel požaduje sdělit informace ohledně činnosti žalované, přičemž se jedná převážně o informace ekonomického charakteru) a že vede neúměrný počet takovýchto sporů vyvolaných jeho neobvyklým zájmem o veřejné záležitosti.

[14] Nejvyšší správní soud se vzhledem k výše uvedenému plně ztotožňuje se závěrem městského soudu, který ostatně potvrzuje též judikatura Nejvyššího správního soudu, a sice, že osvobození od soudních poplatků skutečně nemá být institutem umožňujícím osobám s nízkými příjmy vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně (viz např. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, či rozsudek ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 – 91). Postupem městského soudu přitom nedošlo k nepřijatelnému zásahu do stěžovatelova ústavního práva na přístup k soudu či práva na informace. Obdobně výše uvedené závěry neomezují stěžovatele, ani pokud jde o možnost vedení podobných sporů v budoucnu. Správní soudy se totiž musí nadále zabývat každou případnou žádostí stěžovatele o osvobození od soudních poplatků a posuzovat konkrétní okolnosti jednotlivých případů. Stěžovatel jistě může podávat žádosti o informace podle zákona o svobodném přístupu k informacím a následně vést v těchto věcech soudní spory způsobem, jakým doposud činí, nemělo by se tak ovšem dít zcela neomezeně na útraty státního rozpočtu (srov. zmiňovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 – 91). Městský soud tudíž nepochybil, dospěl-li k závěru,

pokračování

že s ohledem na povahu sporu je namístě stěžovateli osvobození od soudních poplatků odeprít.

[15] Závěr městského soudu ohledně neustanovení právního zástupce stěžovateli shledal Nejvyšší správní soud rovněž správným. Stěžovatel totiž nejenže nesplnil předpoklady pro osvobození od soudních poplatků jakožto nezbytnou podmínku pro ustanovení zástupce soudem (§ 35 odst. 10 s. ř. s.), ale, jak již rovněž konstatoval městský soud, ustanovení zástupce ani není nezbytně třeba k ochraně jeho práv v řízení před městským soudem, neboť i Nejvyššímu správnímu soudu je z úřední činnosti známo, že stěžovatel je bývalým advokátem a disponuje tedy dostačujícím vzděláním v oboru práva. Zastoupení advokátem proto v jeho případě není potřebné.

[16] K návrhu stěžovatele na přikázání věci jinému senátu městského soudu Nejvyšší správní soud předně uvádí, že soudní řád správní (na rozdíl od občanského soudního řádu) v § 9 umožňuje přikázání věci toliko jinému soudu, nikoli jinému soudci, potažmo jinému senátu téhož soudu. Z povahy věci proto Nejvyšší správní soud k tomuto návrhu přistoupil jako ke kasačnímu důvodu podřaditelnému pod § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s., tj. tvrzené zmatečnosti soudního řízení spočívající v tom, že v něm pro svou podjatost rozhodovali vyloučení soudci. Tato argumentace nicméně není věcně důvodná, neboť podle § 8 odst. 1 věty třetí s. ř. s. nemohou být důvodem k vyloučení soudce okolnosti, které spočívají v jeho postupu v řízení o dané věci. Ve vztahu k nyní tvrzenému důvodu, pro který by měli být podle stěžovatele vyloučeni soudci devátého senátu městského soudu, lze přiměřeně odkázat na usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 18. 6. 2003, č. j. Nao 25/2003 – 47, publ. pod č. 283/2004 Sb. NSS, podle něhož „[d]ůvodem pro vyloučení soudce z projednávání a rozhodnutí věci nejsou podle § 8 odst. 1 s. ř. s. okolnosti spočívající v postupu soudu podle § 36 odst. 3 věty druhé s. ř. s., který vedl k zamítnutí žalobcovy žádosti o osvobození od soudních poplatků s odůvodněním, že žaloba zjevně nemůže být úspěšná, a to ani v případě, že by takové rozhodnutí nebylo věcně správné“. Obdobně není důvodem pro vyloučení soudce ani postup soudu podle § 36 odst. 3 s. ř. s., který vede k zamítnutí žalobcovy žádosti o osvobození od soudních poplatků s ohledem na povahu vedeného sporu.

[17] S poukazem na shora uvedené důvody Nejvyšší správní soud zamítl kasační stížnost jako nedůvodnou (§ 110 odst. 1 s. ř. s.).

[18] Soud rozhodl o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. za použití § 120 s. ř. s. Stěžovatel nebyl v řízení o kasační stížnosti úspěšný, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalované, jíž by jinak právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti příslušelo, soud náhradu nákladů řízení nepřiznal, protože jí v řízení o kasační stížnosti nevznikly žádné náklady nad rámec běžné úřední činnosti.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 16. července 2021

Mgr. David Hipšr
předseda senátu